

»Če hočete — ob nedeljah sem pri maši pri Sv. Roku; Majerjevi so protestantski; jaz hodim sama tja!«

»Hvala vam — hvala!« šepne on polglasno.

Sedaj so tudi že vsi pred hišo in se poslavlajo.

»Prosit, prosit!« kliče gospod Majer še iz veže in ponavlja na stopnicah: »Rad imam take studente! Fanta, le glejta, da bode iz vaju kaj!«

Helena pa, v svojo sobo prišedši, vrže rokavice na mizo in šepne skoro nejevoljno:

»Ne, ne, v nedeljo ne grem k Sv. Roku!«

(Dalje prihodnjič.)



Nekaj o naši umetnosti.

Da smo Slovenci majhen in ubožen narod, to je resnica, ki jo že godejo žabe v luži. Tolikanj večja čast in hvala gre temu siromaku med narodi, da je tako marljiv in požrtvovalen na duševnem polji. Njemu ne velja samo geslo: S trebuhom za kruhom — on hrepeni tudi po duševni brani. In kar je posebno lepo, hvaležen je tudi. Če je človek količkaj storil za Slovence, spomenik mu je gotov po smrti ali pa vsaj spominska ploča na rojstveni hiši. Tudi petindvajsetletnice in enaki godovi se obhajajo kaj slovesno z mnogimi telegrami, kar je posebno prijetno, ker slavljeneč živ lahko čuje slavnostne govore in bere brzoglavne čestitke. Da tudi Slovenci tu pa tam malo kamenjajo ali križajo kakega proroka, ki jim ni po volji, to je res; ali to je stara pravica, katere si ne dá vzeti noben narod; zakaj ravno Slovenci? In proroku samemu se s tem ne godi nikaka krivica; kedó mu je pa velel izvoliti si ta nehvaležni stan? Proroki so se od nekdanj kamenjali in križali in se bodo, če tudi nekako bolj olikano; in prav se jim godi, zakaj pa so?

Brez šale! Vse česti in hvale so vredne slovenskega naroda prizadeve na idealnem polji. Sè svojimi skromnimi močmi si je ustvaril v kratkem času razmeroma bogato in lepo slovstvo. Glasba se pri nas goji z ljubeznijo in veseljem, kakor v malokateri drugi deželi. Tudi skladateljev imamo, da smo jih lahko veseli; in pevske moči že izvažamo, na dobrem glasu so po tujih odrih.

Ali v obrazni umetnosti, ki ji pravijo tudi sploh umetnost v ožjem pomenu, Slovenci nismo tako na dobrem. Ne, da bi ne imeli tudi tû talentov; nobena dežela menda nima razmeroma toliko slikarjev in kiparjev samoúkov kakor slovenska. To kaže, da ima Slovenec veselje in nadar-

jenost tudi za slikarstvo in plastiko. Sosebno slikarjev imamo v novejših časih, da se lahko ponašamo z njimi; najboljši izmed njih je sklenil svoje mlado življenje v daljni nemški deželi. Da more narod gojiti slikarstvo in plastiko, treba mu je neke splošne imovitosti; ti dve umetnosti nista kaki skromni deklici; to sta neki gospodičini, ki hočeta sijajno življenje in sosebno drago opravo. Kaj bomo mi siromaški Slovenci, saj še veliki, bogati Dunaj jima ne more dati življenja, kakoršnega hočeta ti dve gosposki sestri! To je, mogel bi že; ali kjer je zmožnost, ni zmerom tudi veselja in razuma. In da tega ni na Dunaji, bridko tožijo slikarji in kiparji ter hrbet obračajo nehvaležni domovini.

Kedó naj pri nas kupuje, kedó naroča slikarska in kiparska dela? Zasebnikov takih je malo. Dežela? Ona ima drugih, silnejših skrbí čez glávo. Katera mati bo mislila na pisano sukunjico otroku, ki vpije: Kruha! Cerkev? Dà, cerkev bi mogla še največ; ali ta more gojiti samo eno stran umetnosti, cerkveno. In pa še nekaj. Za cerkve se pri nas stori mnogo, to je lepo; ali tu ni vselej pravega razuma, izjeme seveda so povsod. Bog ne daj, da bi jaz govoril proti samoúkom, to so vsega spoštovanja vredni možjé; samo ostanejo naj tam, kjer so na svojem pravem mestu. Tako pa zavzema mnogokrat samouk mesto, katero pristoji izobraženemu umetniku. In to ni pravo, to ni dobro, ne za umetnike in umetnost, in tudi ne za splošni umetniški vkus po deželi, za navadno izobraženje. Kjer je treba umetnika kiparja, ne kličimo rokodelca kamenoseka!

Gospod Alojzij Gangl — o tem možu hočem po tem dolgem predgovoru izpregovoriti nekoliko besed — Gangl ni rokodelec, ne samoúk; on je pravi umetnik, izobražen v najboljši šoli na akademiji dunajski. Umetnik je on od nog do glave; samo govoriti z njim pa opazovati ga, kako mož gleda človeka, kakor bi hotel reči: Kakó bi pa tega? Pa ko govore usta, govori mu tudi oko in govori mu roka! Ganglovo imé je dobro znano, vém; njemu ni treba moje reklame; zanj govori sosebno njegov Vodnik v Ljubljani in zanj govore lepe podobe na gledališči ljubljanskem. Vendar menim, da smem tudi jaz javno izraziti svoje veselje, da imamo Slovenci tako vrlega umetnika, sosebno v stroki, katera je bila dosedaj prava pastorka pri nas; nič očitanja! Jaz nisem posebno radodaren s pridevkom „genijalen“: hraniti ga je, menim, za posebne prilike, da se ne obrabi in ne izgubi svoje vrednosti. Tukaj pa menim, da bi ta tujka ne bila na napačnem mestu. Res da poznam umetniška dela njegova samo po fotografijah; ali če delajo že v tako nepopolni podobi tak vtisek name, sodim menda po pravici, da niso nič navadnega. Najprej dobro dé človeku neka izvirnost Ganglova; on ne dela po tistih akademičnih šablonah kakor večina njegovih vrstnikov. Ali ta izvirnost ni kaka psevdogenijalnost; Gangl

pozna meje svoje umetnosti in ne zahteva od nje, česar ona ne more ali ne smé. Podobe njegove dobro dejo očesu. In tehnika njegova je taka, da ga stavi v prvo vrsto novodobnih plastikov. Njegovi roki je pokoren kamen, da izgubivši svojo prirodno trdost zadobi mehke, očesu blagodejne poteze. Ta vtisek mi je napravila posebno Cimpermanova glava, predzadnje delo njegovo. In najnovejše? Ljubljančanom pride skoraj pred oči, ker bo na ogled postavljeno v glavnem mestu slovenskem. To je »relief« (vzvišenina?) iz kararskega marmorja, 69 : 46 cm. Mati Božja z glorio okoli glave sedi na stolu; na levi roki drži dete Božje, z desno pa prijazno objema mladega sv. Janeza, ki ji stoji na strani. Deček podaja malemu Jezusu križ in list z napisom: *Ecce agnus Dei*. Božje dete gleda strmeč križ in list, in zamišljeno ju gleda mati njegova. Da bo delo našlo mnogo gledalcev in občudovalcev, tega sem prepričan; da bi pa našlo tudi svojega — kupca, želim mlademu umetniku iz srca. Na dan, mecení slovenski! Za tem umotvorom pride drug na vrsto; ali umetniku je treba vzpodbuje, in pa živeti mu je tudi treba. Res je mož dobil stalno službo v Ljubljani, to je dobro; ali plača, kakor sem slišal, je skromna. Umetniku treba, da se more gibati. Dobre volje mu je treba, kakor solnca cvetici; skrb je njemu, kar je cvetici slana. Torej še enkrat: Na dan, mecení slovenski!

Na Dunaji, dné 11. julija 1894.

J. Stritar.



LISTEK.

Osnovni nauki iz fizike in kemije za meščanske šole. V treh stopnjah. Spisal *Andrej Senekovič*, c. kr. gimn. ravnatelj. II. Stopnja. V berilo je vtisuenih 62 slik. Cena vezani knjigi 60 kr. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. 1894. — Veselo smo pozdravili rečeno knjigo, namenjeno slovenskim meščanskim šolam. V nji nadaljuje g. pisatelj osnovne nauke iz fizike in kemije, ki jih je pričel v I. stopinji. Dočim je ondu marsikaj okornega, pohvaliti moremo g. pisatelja gledé na II. stopinjo, zakaj beseda mu teče gladko in je pripravna, da vzbudi čitatelju veselje do zanimljivih prirodoslovnih naukov. Tudi terminologija nam ponajveč jako ugaja. Kakor jezikovni, prija čitatelju tudi stvarni del, zakaj knjige ni pisal samó strokovnjak, ampak tudi učitelj. — Tu pa tam je pač ostalo knjigi kaj peg, ki ji pa seveda ne jemljo velike vrednosti. Nekamo čudno slove v slovenščini stavek: »Ako dva lesa drugega ob drugem drgnemo« . . . (str. 4.). Stavek: »Pri fizičnem navoru je treba ozirati se tudi . . .«, sluj: »Pri fizičnem navoru se je treba ozirati tudi . . .« (str. 32.). Bremenu je prištevati tudi teža (težo) (str. 37.). »Telo sozvoči z drugim zvočnim telom« (telesom) (str. 71.). »Daljina gorišča« je dvoumno, zato stoj »daljina gorišča« (str. 74.) in drugje. Čista žveplena kislina je brezbarvena (str. 95.) in drugje; tudi oblika brezbarvena se nahaja. »S klorom belimo platenine« (str. 102.). Tiskovnih pogreškov ni v knjigi; samo jedenkrat se bere »navod« namesto »navor« (str. 36.) in kislina namesto kislina (str. 98.).